

УДК 616-006-055.2:314.2(477)

С.В. Дудник

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МАЛЮКОВОЇ СМЕРТНОСТІ В УКРАЇНІ

ДУ «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України», м. Київ, Україна

Мета – вивчити, проаналізувати і визначити динаміку рівня, структуру й тенденції дитячої смертності в Україні (загальну, залежно від місця проживання) за період 2012–2015 рр.

Матеріали та методи. Дослідження проведено на підставі даних Державного комітету статистики України за період 2012–2015 рр. Використано такі методи: аналітичний, статистичний, порівняльного аналізу, системний підхід.

Результати та висновки. У ході дослідження виявлено сучасні тенденції рівня і структури малюкової смертності в Україні, чітку диференціацію рівня та структури смертності дітей віком до одного року життя залежно від місця проживання (місто, село) і причин смерті.

Ключові слова: смертність, малюкова смертність, тенденції смертності, причини смерті.

Вступ

Найважливішим провідним показником здоров'я населення у всьому світі, найчутливішим індикатором рівня медичного обслуговування, соціально-економічного розвитку та культурного благополуччя суспільства, що визначає рейтингове місце та політичний престиж країни, є малюкова смертність. На даний час рівень смертності дітей віком до одного року в Україні залишається удвічі вищим (7,9‰), ніж у країнах Європейського Союзу (ЄС), при цьому частина немовлят, які, за критерієм Всесвітньої організації охорони здоров'я, вважаються померлими на першому тижні життя, при розрахунку коефіцієнтів смертності немовлят в Україні не враховуються, тому реальний розрив відповідних показників в нашій державі та країнах ЄС більший, ніж це засвідчує статистика [1–3].

Життєдіяльність новонароджених чутливо реагує на найменші зрушення у численних факторах, що впливають на неї, і це стосується не тільки медичної галузі, але і значною мірою низки соціально-економічних факторів (рівня життя, стану здоров'я, якості харчування, освіти тощо), що реалізуються через батьків немовлят. Саме смертність дітей віком до одного року є визначальною, оскільки ймовірність смерті дитини різко зменшується після досягнення дитиною однорічного віку. Скорочення рівня дитячої смертності є однією з найважливіших складових, що характеризує ефективність політики країни, націленої на соціально-економічну середу, тому зниження рівня дитячої смертності не тільки позитивно впливає на соціальні, економічні, демографічні процеси, але і володіє дуже високим економічним ефектом, що є надважливим для зростання економічного потенціалу держави [3–5].

Мета роботи – вивчити, проаналізувати та визначити динаміку рівня, структуру й тенденції

малюкової смертності в Україні (загальну, залежно від місця мешкання) за період 2012–2015 рр.

Матеріали та методи

Дослідження проведено на підставі даних Державного комітету статистики України за період 2012–2015 рр. Використано такі методи: аналітичний, статистичний, порівняльний аналіз, системний підхід.

Результати дослідження та їх обговорення

За результатами дослідження виявлено, що рівень малюкової смертності в Україні має тенденцію до зниження на 6,4% (2012 р. – 8,44‰; 2015 р. – 7,90‰). Смертність дітей віком до одного року життя залежно від місця мешкання (місто, село) останніми роками також має поступову тенденцію до зниження: у міських поселеннях – на 7,7% у 2015 р. відносно 2012 р., у сільській місцевості – на 4,3%. Тенденції зниження рівня смертності дітей до одного року життя повільніші в сільській, ніж у міській місцевості. Слід зауважити, що рівень малюкової смертності в сільській місцевості вищий за такий у міській на 15,2% (табл. 1).

Протягом 2012–2015 рр. в Україні спостерігалось зростання показників смертності дітей віком до одного року від новоутворень на 14,9% (від 0,835 на 10 тис. народжених живими у 2012 р. до 0,959 відповідно у 2015 р.), від хвороб крові й кровотворних органів – на 34,2% (0,526 у 2012 р. до 0,706 у 2015 р.), від хвороб органів дихання – на 13,9% (2,513; 2,863 відповідно). Рівень малюкової смертності знизився за такими причинами смерті: від хвороб ендокринної системи – на 39,5%; окремих станів, що виникають у перинатальному періоді, – на 6,02%; від природжених вад розвитку – на 6,01%; від зовнішніх причин смерті – на 4,3% (табл. 2).

Таблиця 1
Смертність дітей віком до одного року
протягом 2012–2015 рр. у цілому по Україні та за місцем мешкання

Рік	Усього по Україні		Міські поселення		Сільська місцевість	
	число померлих, осіб	на 1000 народжених живими (%)	число померлих, осіб	на 1000 народжених живими (%)	число померлих, осіб	на 1000 народжених живими (%)
2012	4371	8,44	2763	8,13	1608	9,03
2013	4030	7,96	2536	7,64	1494	8,56
2014 ¹	3656	7,82	2316	7,58	1340	8,27
2015 ¹	3318	7,90	2035	7,50	1283	8,64

Примітка (тут і далі): ¹без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Таблиця 2
Смертність дітей віком до одного року за причинами смерті
протягом 2012–2015 рр. в Україні (число померлих (осіб) та показник на 10 тис. народжених живими)

Причина смерті	2012 р.		2013 р.		2014 р. ¹		2015 р. ¹	
	число, осіб	показник	число, осіб	показник	число, осіб	показник	число, осіб	показник
Клас I. Деякі інфекційні та паразитарні хвороби	120	2,34	112	2,194	100	2,124	97	2,229
Клас II. Новоутворення	43	0,835	44	0,863	35	0,744	41	0,959
Клас III. Хвороби крові й кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму	27	0,526	16	0,316	21	0,450	30	0,706
Клас IV. Хвороби ендокринної системи, розлади харчування та порушення обміну речовин	53	1,037	50	0,981	37	0,789	27	0,627
Клас VI. Хвороби нервової системи	136	2,65	142	2,778	128	2,727	109	2,523
Клас VIII. Хвороби вуха та соскоподібного відростка	1	0,02	0	0	1	0,021	0	0
Клас IX. Хвороби системи кровообігу	76	1,482	72	1,41	54	1,152	45	1,042
Клас X. Хвороби органів дихання	129	2,513	113	2,213	112	2,383	123	2,863
Клас XI. Хвороби органів травлення	15	0,292	18	0,352	17	0,362	10	0,240
Клас XIV. Хвороби сечостатевої системи	2	0,038	1	0,019	0	0	0	0
Клас XVI. Окремі стани, що виникають у перинатальному періоді	2311	44,461	2130	42,231	1958	41,987	1730	41,781
Клас XVII. Природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії	1059	20,482	962	18,993	832	17,803	813	19,25

Продовження таблиці 2

Клас XVIII. Симптоми, ознаки і відхилення від норми, що виявлені при лабораторних та клінічних дослідженнях, не класифіковані в інших рубриках	158	3,065	150	2,951	137	2,924	99	2,3
Усі інші хвороби	2	0,038	1	0,019	4	0,085	3	0,073
Клас XX. Зовнішні причини захворюваності та смертності	239	4,649	219	4,297	220	4,691	191	4,449

Аналіз рівня малюкової смертності міської та сільської місцевості показав, що більш високий рівень смертності дітей до одного року життя за більшістю причин смерті в спостерігався в сільській місцевості порівняно з міською: від деяких інфекційних та паразитарних хвороб – у 2,1 разу, новоутворень – на 4,8%, від хвороб крові й кровотворних органів – на

62,8%, від хвороб ендокринної системи – у 2 рази, хвороб органів дихання – на 17,7%, природжених вад розвитку – на 31,6%, від зовнішніх причин захворюваності та смертності – на 73,2%. Однак у міських поселеннях була вищою малюкова смертність від хвороб органів травлення та окремих станів, що виникають у перинатальному періоді (табл. 3).

Таблиця 3

Смертність дітей віком до одного року за причинами смерті з урахуванням міста мешкання (місто, село) протягом 2012–2015 рр. в Україні (число померлих (осіб) та показник на 10 тис. народжених живими)

Причина смерті	Місто				Село			
	Рік							
	2012	2013	2014 ¹	2015 ¹	2012	2013	2014 ¹	2015 ¹
Клас I. Деякі інфекційні та паразитарні хвороби	2,056	1,556	1,582	1,588	2,884	3,411	3,146	3,413
Клас II. Новоутворення	0,860	0,838	0,682	0,944	0,789	0,912	0,863	0,989
Клас III. Хвороби крові й кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму	0,297	0,269	0,361	0,578	0,961	0,404	0,618	0,941
Клас IV. Хвороби ендокринної системи, розлади харчування та порушення обміну речовин	0,629	0,745	0,684	0,460	1,813	1,431	0,987	0,934
Клас VI. Хвороби нервової системи	2,406	2,626	3,026	2,452	3,113	3,067	2,159	2,650
Клас VIII. Хвороби вуха та соскоподібного відростка	0	0	0	0	0,058	0	0,062	0
Клас IX. Хвороби системи кровообігу	1,400	1,224	1,110	1,141	1,640	1,764	1,233	0,858
Клас X. Хвороби органів дихання	2,227	1,914	2,014	2,696	3,055	2,784	3,083	3,172
Клас XI. Хвороби органів травлення	0,265	0,268	0,359	0,338	0,342	0,510	0,370	0,062
Клас XIV. Хвороби сечостатевої системи	0,059	0,029	0	0	0,000	0	0	0
Клас XVI. Окремі стани, що виникають у перинатальному періоді	46,093	43,085	43,438	42,247	41,345	40,605	39,259	40,943

Продовження таблиці 3

Клас XVII. Природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії	18,751	17,977	16,571	17,329	23,777	20,929	20,137	22,807
Клас XVIII. Симптоми, ознаки і відхилення від норми, що виявлені при лабораторних та клінічних дослідженнях, не класифіковані в інших рубриках	2,546	2,518	2,511	1,677	4,053	3,775	3,705	3,447
Усі інші хвороби	0,029	0,029	0,096	0,075	0,056	0	0,062	0,069
Клас XX. Зовнішні причини захворюваності та смертності	3,712	3,354	3,421	3,537	6,433	6,096	7,096	6,124

Протягом 2012–2015 рр. у загальній структурі малюкової смертності України зростає частка смертей, зумовлених такими причинами: деякі інфекційні та паразитарні хвороби – з 2,75% у 2012 р. до 2,93% у 2015 р.; новоутворення – з 0,99% до 1,24%; хвороби крові та кровотворних органів – з 0,62% до 0,91%; хвороби органів дихання – з 2,96% до 3,71%; зовнішні причини захворюваності та смертності – з 5,47% до 5,74%. Зменшення питомої ваги відбулось за класом ендокринних захворювань, класом хвороб системи кровообігу, класом симптомів, ознак і відхилень від норми. У структурі загальної малюкової смертності у 2015 р., як і в попередні роки, I місце посіли окремі стани, що виникають у перинатальному періоді, (52,14%), II місце – природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії (24,51%), III місце – зовнішні причини захворюваності та смертності (5,7%).

Аналогічний розподіл рейтингових місць спостерігався у структурах смертності дітей віком до одного року життя і в міській, і в сільській місцевостях. Частки деяких інфекційних та паразитарних хвороб, хвороб крові та кровотворних органів, хвороб ендокринної системи, хвороб органів дихання, природжених вад розвитку, симптомів, ознак і відхилень від норми, що виявлені при лабораторних та клінічних дослідженнях, зовнішніх причин захворюваності та смертності в структурі малюкової смертності сільської місцевості були вищими, ніж у структурі малюкової смертності міських мешканців. Питома вага новоутворень, хвороб нервової системи, хвороб системи кровообігу, окремих станів, що виникають у перинатальному періоді, у структурі малюкової смертності міських мешканців була вищою, ніж у структурі малюкової смертності сільської місцевості (табл. 4).

Таблиця 4

Структура смертності дітей віком до одного року за провідними причинами смерті протягом 2012–2015 рр. в Україні (загальна та за місцем мешкання), %

Причина смерті	Усього по Україні				Місто				Село			
	Рік											
	2012	2013	2014 ¹	2015 ¹	2012	2013	2014 ¹	2015 ¹	2012	2013	2014 ¹	2015 ¹
Клас I. Деякі інфекційні та паразитарні хвороби	2,75	2,80	2,74	2,93	2,50	2,10	2,12	2,22	3,20	4,01	3,81	4,06
Клас II. Новоутворення	0,99	1,10	0,96	1,24	1,05	1,10	0,91	1,28	0,87	1,07	1,05	1,17
Клас III. Хвороби крові й кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму	0,62	0,40	0,58	0,91	0,37	0,35	0,48	0,79	1,06	0,47	0,75	1,10

Продовження таблиці 4

Клас IV. Хвороби ендокринної системи, розлади харчування та порушення обміну речовин	1,22	1,20	1,02	0,82	0,76	0,98	0,91	0,64	1,99	1,67	1,20	1,10
Клас VI. Хвороби нервової системи	3,12	3,50	3,51	3,29	2,94	3,50	4,02	3,39	3,42	3,60	2,62	3,12
Клас VIII. Хвороби вуха та соскоподібного відростка	0,03		0,03						0,07			
Клас IX. Хвороби системи кровообігу	1,74	1,80	1,48	1,36	1,71	1,61	1,47	1,58	1,81	2,07	1,50	1,02
Клас X. Хвороби органів дихання	2,96	2,80	3,07	3,71	2,72	2,50	2,68	3,69	3,36	3,30	3,74	3,75
Клас XI. Хвороби органів травлення	0,35	0,40	0,47	0,31	0,33	0,40	0,48	0,45	0,38	0,60	0,45	0,08
Клас XIV. Хвороби сечостатевої системи	0,05	0,02			0,08	0,04						
Клас XVI. Окремі стани, що виникають у перинатальному періоді	52,88	52,90	53,56	52,14	56,9	56,20	57,13	55,53	45,96	47,20	47,39	46,77
Клас XVII. Природжені вади розвитку, деформації та хромосомні аномалії	24,23	23,90	22,76	24,51	23,02	23,50	21,85	23,20	26,31	24,40	24,33	26,58
Клас XVIII. Симптоми, ознаки і відхилення від норми, що виявлені при лабораторних та клінічних дослідженнях, не класифіковані в інших рубриках	3,62	3,70	3,75	2,99	3,12	3,30	3,33	2,31	4,48	4,40	4,48	4,06
Усі інші хвороби	0,05	0,02	0,11	0,09	0,04	0,04	0,13	0,10	0,07	-	0,08	0,08
Клас XX. Зовнішні причини захворюваності та смертності	5,47	5,40	6,02	5,76	4,53	4,40	4,54	4,87	7,09	7,20	8,59	7,17

Висновки

У ході дослідження виявлено сучасні тенденції рівня та структури малюкової смертності, певну диференціацію рівня та структури смертності дітей України у віці до одного року життя залежно від типу поселення (місто, село) та причин смерті.

Перспективи подальших досліджень

Потребують подальшого поглибленого всебічного дослідження рівні малюкової смертності залежно від причин смерті, місця мешкання та статі з метою подальшої розробки ефективних заходів щодо їх зниження.

Література

1. *Здоровье–2020: основы Европейской политики и стратегии для XXI века* (ВОЗ, 2013 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31570892&mode=p. – Название с экрана.
2. *Медико-демографічна ситуація та основні показники медичної допомоги населенню в регіональному аспекті. 2013 рік.* – Київ : МОЗ України, ДУ «УІСД МОЗ України», 2014. – 168 с.
3. *Разработка показателей для целевых ориентиров политики Здоровье – 2020* [Электронный ресурс] / Первое совещание группы экспертов. Утрехт, Нидерланды, 18–19 июня 2012 г. – Копенгаген : Европейское региональное бюро ВОЗ, 2012. – Режим доступа : http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0016/172510/Developing-indicators-for-the-Health-2020-targets-Rus.pdf, по состоянию на 29 мая 2013 г. – Назва з екрана.
4. *Adelaide Statement on Health in All Policies: moving towards a shared governance for health and well-being* // Health in All Policies International Meeting, Adelaide, 13–15 April 2010. – Geneva : World Health Organization; 2010.
5. *Priorities for research on equity and health: implications for global and national priority setting and the role of WHO to take the health equity research agenda forward.* – Geneva : World Health Organization, 2010.

Дата надходження рукопису до редакції: 22.08.2016 р.

Современные тенденции
младенческой смертности в Украине

С.В. Дудник

ГУ «Украинский институт стратегических исследований
Министерства здравоохранения Украины»,
г. Киев, Украина

Цель – изучить, проанализировать и определить динамику уровня, структуру и тенденции младенческой смертности в Украине (общую, в зависимости от места проживания) за период 2012–2015 гг.

Материалы и методы. Исследование проведено на основании данных Государственного комитета статистики Украины за период 2012–2015 гг. Используются следующие методы: аналитический, статистический, сравнительного анализа, системный подход.

Результаты и выводы. В ходе исследования выявлены современные тенденции уровня и структуры младенческой смертности в Украине, четкая дифференциация уровня и структуры смертности детей в возрасте до одного года жизни в зависимости от места жительства (город, село) и причин смерти.

Ключевые слова: смертность, младенческая смертность, тенденции смертности, причины смерти.

Modern tendencies of infant mortality in Ukraine

S.V. Dudnyk

PE “Ukrainian Institute of Strategic Researches
of MHC of Ukraine”, Kyiv, Ukraine

Purpose – to examine, analyze and determine the dynamics of the level, structure and tendencies of infant mortality in Ukraine (total, depending on place of residence) for the period 2012–2015.

Materials and methods. Statistical data of the State Statistics Committee of Ukraine for the period 2012–2015. The following methods were used: analytical, statistical, comparative analysis, a systematic approach.

Results and conclusions. During the study were identified current tendencies of the level and structure of infant mortality. There is a clear differentiation of level and structure of ukrainian children’s mortality under 1 year of age, depending on the place of living (urban, rural) and causes of death.

Key words: mortality, infant mortality, tendencies of mortality, causes of death.

Відомості про автора

Дудник Світлана Валеріївна – к.мед.н., вчений секретар ДУ «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України»; пров. Волго-Донський, 3, м. Київ, 02099, Україна.